

KAVRAM HARİTASI İLE COVID 19 TANISI OLAN YAŞLI HASTANIN OLGU SUNUMU

Case Report of The Elderly Patient With Covid 19 Diagnostic With Concept Map

Hemşire. Sultan DEMİREZEN

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İç Hastalıkları Hemşireliği ABD. Yüksek Lisans Öğrencisi, Trabzon/TÜRKİYE

Dr. Öğr. Üyesi Seçil GÜLHAN GÜNER

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği ABD. Öğretim Üyesi, Trabzon/TÜRKİYE

ÖZET

Son yıllarda hemşirelik eğitiminde özellikle vaka analizinde, klinik uygulamada ve teorik ders anlatımında kullanılan eğitim öğretim tekniklerinden biri kavram haritasıdır. Kavram haritası, var olan bilgilerle yeni bilgiler arasında köprü kurar. Aynı zamanda, öğrencilerin çalışılan konu üzerinde analiz, sentez yeteneklerini artırır ve hastaya holistik bakış açısını sağlar. Bu doğrultuda bu makalede Covid 19'un yaşlıya etkileri, Covid 19 tanısı alan yaşlı bir hastanın verileri ve hemşirelik tanıları iki ayrı kavram haritasıyla sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Covid 19, kavram haritası, olgu, yaşlı

ABSTRACT

In recent years, one of the educational teaching techniques used in nursing education, especially in case analysis, clinical practice and theoretical subject is the concept map. The concept map connects with the existing information and new information. At the same time, students increase their ability of analysis and synthesis on the subject of studied and provide the patient with a holistic perspective. Accordingly, in this article, the effects of Covid 19 on the elderly and the data of an elderly patient diagnosed with Covid 19 and nursing diagnoses are presented in two separate concept maps.

Keywords: Covid 19, concept map, case, elderly

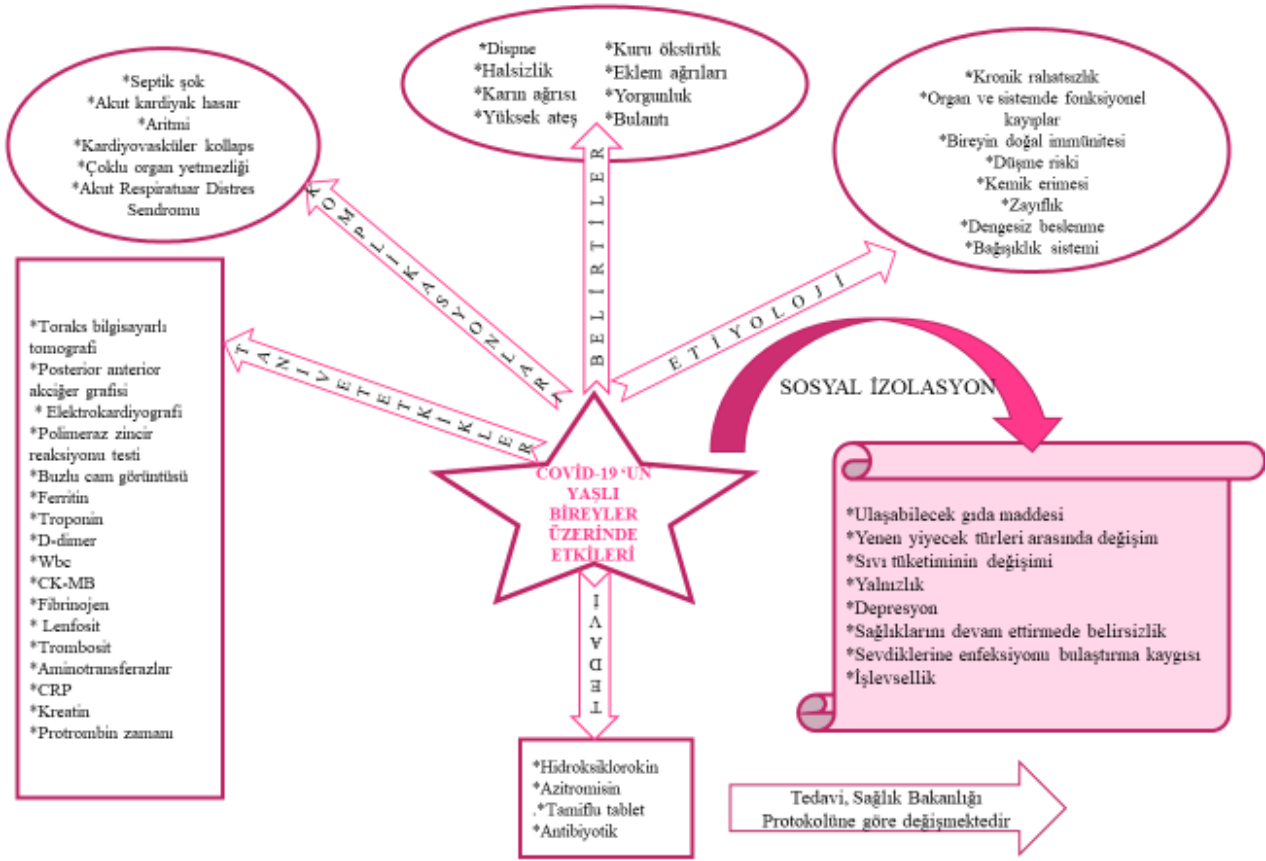
1. GİRİŞ

Son yıllarda yapılandırmacı öğrenme yönteminin kullanılmasıyla birlikte, eğitim ve öğretim alanında da farklı eğitim-öğretim teknikleri ve materyalleri kullanılmaktadır. Kavram haritası da bu eğitim ve öğretim materyallerinden birisidir. İlk olarak kavram haritası, Novak ve Govin tarafından 1974 yılında geliştirilmiştir. Kavram haritası; var olan bilgilerle yeni bilgiler arasında köprü kuran bir öğrenme-öğretme stratejisi olarak tanımlanmaktadır (Novak ve Cañas, 2008). Başka bir tanıma göre, kavram haritası; okuyuculara problem çözerken yaratıcı şekilde bilgi transfer etmeyi ve bilgileri uyumlu bir şekilde organize etmeyi sağlayan kısa ve özlü öğrenme şemalarıdır (Mayer, 1989). Soyut bilgileri somutlaştıran kavram haritası, ezbere dayalı bir öğrenim yerine anlamlı öğrenmeyi amaçlar. Bu bağlamda, kavram haritası, Ausubel'in 'anlamlı öğrenme teorisi'ne dayanır ve öğrenme üzerine önceki bilgilerin etkisini ortaya çıkarır (Novak ve Cañas, 2008).

Günümüzde hemşirelik eğitiminde de kavram haritaları kullanımının yaygınlaştığı görülmektedir. Yapılan bir çalışmada kavram haritasının hemşirelik eğitmenleri tarafından kullanılan bir öğretim ve öğrenme stratejisi olduğu vurgulanmaktadır (Irvine, 1995). Hemşirelik eğitimi ve kavram haritası ile ilgili yapılan çalışmalar sonucu; kavram haritalarının teori ile uygulama arasındaki boşluğu doldurmak için etkili bir öğretim ve öğrenme stratejisi olduğunu, bilginin somut, anlaşılır ve net bir şekilde görüldüğü, öğrencileri ders çalışmaya motive ettiği ve öğrencilerin ders çalışırken materyal olarak kullandığı, hemşirelik sürecini öğrenmeyi kolaylaştırdığı, bakım planlarını anlamayı kolaylaştırdığı, hastaya holistik yaklaşımı sağladığı, başarıyı ve motivasyonu arttırdığı, eleştirel düşünme becerisini

arttırdığı, zaman tasarrufu sağladığı, kağıt israfını önlediği ve anksiyeteyi azalttığı vurgulanmaktadır (Castellino ve Schuster, 2002; Atay ve Karabacak, 2010; Öztürk, Karayağız, 2006; Hicks-Moore, 2005; Schuster, 2000; Bayındır ve ark., 2015; Uslu ve ark., 2013; Roth, 1994; Smith, 1992; Dedeli ve Fadiloğlu, 2008).

Dünya Sağlık Örgütü'nün 'pandemi' olarak ilan ettiği Coronavirus disease 19 (Covid 19) ilk olarak 2019 yılı Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkmış olup, tüm dünyaya yayılmıştır. Covid 19, hayvandan insana geçişte enfekte bir hayvanın gıda olarak tüketilmesi sonucu hücre içine girmekte ve ana hedef olarak akciğer epitel hücrelerini almaktadır. Aynı zamanda enfekte bir bireyle temas sonucunda da hastalık pozitif olmaktadır (Akpınar, 2020). Covid 19 klinik bulguları bireye göre değişkenlik göstermesinin yanı sıra genellikle ateş, kuru öksürük ve nefes darlığı en sık görülen semptomlar arasında yer alır. Ayrıca boğaz ağrısı, miyalji, baş ağrısı, halsizlik, koku alma kaybı, tat kaybı, bulantı ve diyare semptomları da görülebilir (Karaca, 2020). Yaşlı bireyler, Covid 19 açısından önemli bir risk grubudur. Özellikle artan yaşla birlikte fizyolojik kayıplar ve immun sistem zayıflaması hastalığa yakalanma riskini arttırmaktadır. Kronik hastalık sayısı ve yaş arttıkça bireylerde görülen semptomlar ve tablo daha da ağırlaşmakta ve kırılğan hale gelmektedir. Covid 19'un yaşlı bireyler üzerine etkisi şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1: Covid 19'un yaşlı bireyler üzerine etkileri

Bu bağlamda bu makalede; Gordon'un fonksiyonel sağlık örüntülerine göre Covid 19 pozitif tanısı alan 65 yaş üzeri bir hastanın verileri sunulmuş ve veriler doğrultusunda belirlenen hastaya özgü belirlenen hemşirelik tanıları kavram haritasında gösterilmiştir (Şekil 2).

2. OLGU SUNUMU

77 yaşındaki erkek hasta, dispne ve kuru öksürük sebebiyle acil servise başvurmuştur. Hastadan alınan bilgiye göre yakın zamanda Almanya'dan gelen yakınları ile temas halinde olduğu belirlenmiştir. Yapılan tetkikler sonucu toraks bilgisayarlı tomografisinde ve posterior anterior akciğer grafisinde buzlu cam görüntüsü olan hastaya, Polimeraz Zincir Reaksiyonu (PCR) testi yapılmıştır. PCR testi sonucu pozitif çıkan hasta, Covid 19 ön tanısı ile 11.05.2020 tarihinde pandemi servisine yatırılmıştır.

Hastanın aile öyküsü incelendiğinde; babasında ve dedesinde kardiyovasküler hastalık, dayısında Tip 2 diyabet ve dedesinde hipertansiyon tanıları olduğu belirlenmiştir. Genel durumu kötü olan hastanın yaşam bulguları; ateş:37.3⁰C, nabız 83 atım/dk, SPO₂:65, kan basıncı 130/70 mmHg, solunum sayısı 38/dk (takipne).

Hastanın 11.05.2020 tarihindeki laboratuvar değerleri Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1: Laboratuvar Değerleri

Kan gazı değerleri:	Kan değerleri:
PO ₂ :35.8 ↓ D (83-108)	HGB: 10.4 ↓ D(11-16)
pH 7.510 ↑ Y (7.35-7.45)	Hct%: 31.8 ↓ D (37-54)
HCO ₃ 31.2 mmol/L ↑ Y (22.5-26.9)	CRP:122 ↑ Y (0-5)
	Kreatinin:0.37 ↓ D (0.51-0.95)
	Üre:25 N (17-43)
	Lenfosit:10,4 mcl ↓ D (20-40)
	WBC:11.40 ↑ Y (4-10)
	PLT:414 ↑ Y (150-400)
	Ferritin:635.24 ↑ Y (21.81-274)
	D-dimer:4.5 ↑ Y (<0.5)
	Troponin:6.0 N (<34.2)
	CK-MB:2.3

D: Düşük, Y:Yüksek, N:Normal

Hastanın tedavisinde;

Azitro tablet ilk gün 2x250 mg yükleme, sonrasında 1x250 mg idame (Toplam 5 gün)

Plaquenil tablet ilk gün 2x400mg yükleme, sonrasında 2x200mg idame ve

Tamiflu 75 mg kapsül 2x75 mg oral tablet, Meronem 3x1gr intravenöz, panto flakon 1x40 mg intravenöz, izotonik 1000cc 1x1 intravenöz ve Clexane 1x 0.4 ml subkutan uygulanmıştır.

Hastanın 13.05.2020 tarihinde yapılan 2. PCR testi sonucu pozitif olup, 17.05.2020 tarihinde 3. PCR testi negatiftir. Daha sonra hastanın Covid 19 semptomları da azalmış olup, hasta fizik tedavi servisine sevk edilmiştir.

2.1. Gordon’un Fonksiyonel Sağlık Örüntülerine Göre Hastanın Verileri ve Hemşirelik Tanıları

Gordon’un Fonksiyonel Sağlık Örüntülerine göre hastanın verileri ve hemşirelik tanıları Şekil 2’de görülmektedir.

2.1.1. Sağlık Algılanması ve Yönetim Biçimi: Benign prostat hiperplazi tanısı 2016 yılında konulan hasta 2017 yılında denge problemi ile acil servise başvurmuş olup, serebrovasküler olay (SVO) geçirmiştir. Ayrıca 2018 yılında Tip 2 diyabet (DM) ve Demans ve 2019 yılında hipertansiyon (HT) ve Parkinson tanısı konulmuştur. Acil servise 11.05.2020 dispne nedeniyle başvuran hastaya Covid 19 tanısı konulmuş olup, CRP değeri 122’dir. Hasta daha önce kronik hastalıkları nedeniyle reçete edilen ilaçları yakınları tarafından düzenli veriliyor. Hastaya hastanede damlacık izolasyonu, temas izolasyonu, dört yapraklı yonca uygulanmıştır.

Hemşirelik Tanısı: Enfeksiyon riski, Enfeksiyon bulaştırma riski

2.1.2. Beslenme ve Metabolik Durum: SVO geçirdikten sonra hastada iştah kaybı olmuştur. Yutma güçlüğü yaşayan, iştah problemi olan hastanın oral alımı kapalı olduğu için, perkütan endoskopik gastrotomi (PEG) açılmıştır. Yiyecek alım yolu gastrotomi olan hastaya 85cc/h olacak şekilde total parenteral nutrisyon (TPN) (gulucerna select diyabet) başlanmıştır. Dudaklarında kuruluk olan hasta 4 lt/dk sürekli oksijen tedavisi almaktadır. Hastanın eksik ve çürük dişleri mevcuttur. Hastaya ağız bakımı verilmesi nedeniyle hastanın ağız hijyeni iyidir. Kilosu 60 kg ve boyu 172 cm olan hasta son 6 ayda 10 kilo vermiş olup, hastanın beden kütle indeksi (BKİ) 20.28 kg/m²’dir. Hastaya aldığı çıkardığı takibi yapılmamaktadır.

Hemşirelik Tanısı: Beslenmede değişim, beden gereksinimden az beslenme, yutma güçlüğü, oral müköz membranlarda bozulma

2.1.3. Boşaltım Biçimi: Diyaresi olan hasta günde 6-7 kez defekasyona çıkmaktadır. Bağırsak sesi sayısı 15/dk'dır. Hastaya reflor şase 250 mg başlanmıştır. Ayrıca hastada foley kateter mevcuttur.

Hemşirelik Tanısı: Boşaltımda değişim, diyare

2.1.4. Uyku ve Dinlenme Biçimi: Kendini ifade edemeyen hastanın yakını, hastanın yatağa bağımlı olduğundan beri uykusunu yeterince alamadığını ifade etmiştir. Hastada dispne nedeniyle oksijen tedavisi almakta ve buna bağlı olarak gece 2-3 saat, gündüz ise 2 saat uyumaktadır. Hastanın gözleri sürekli açıktır.

Hemşirelik Tanısı: Uyku düzeni bozukluğu

2.1.5. Aktivite ve Egzersiz Biçimi: Hastada kuru öksürük ve şiddetli dispne bulunmaktadır. Hastanın bağımsızlık skalası skoru 28 olup, hasta bağımlıdır. Hasta tek başına yataktan kalkamamakta olup, iki kişinin yardımına gereksinim vardır. Hastanın vitalleri; nabızı 83 atım/dk, SPO₂ %65, kan basıncı 130/70 mmHg, ateşi 37.3 °C'dir. Bası yarası mevcut olan hastanın Norton Bası Skalası 5 puan olup, yüksek risklidir. İtaki düşme riski ölçüğü puanı 16 olup, düşme riski yüksektir. Glasgow Koma Skalası 9 puan olup, hasta stupor halindedir. Ayrıca genel hijyeninin yetersizdir.

Hemşirelik Tanısı: Gaz değişiminde bozulma, aktivite intoleransı, fiziksel mobilitede bozulma, özbakım defisiti:bireysel hijyende yetersizlik, doku bütünlüğünde bozulma, düşme riski

2.1.6. Bilişsel Algılama Biçimi: İştme kaybı olan hasta konuşmamaktadır. SVO geçirdikten sonra hastanın yer, zaman, kişi oryantasyon durumu bozuktur. Bilinç düzeyi stupordur.

Hemşirelik Tanısı: Düşünce sürecinde/hatırlamada bozulma, duyuşsal algılamada bozulma

2.1.7. Kendini Algılama ve Kavrama Şekli: Hasta kendini ifade edememektedir. Hastanın yakını hastanın 77 yaşında, yatağa bağımlı ve birden fazla kronik hastalığı olduğunu bu nedenle endişe duyduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Covid 19 tanısı nedeniyle dünyada ölüm oranlarındaki artış endişesini arttırdığını belirtmiştir. Görsel analog ağrı skalasına göre hastanın ağrı skoru 6'dır. Ağrı yeri, hasta kendini ifade edemediğinden bilinmemektedir.

Hemşirelik Tanısı: Sağlığın sürdürülmesinde değişim, kronik ağrı

2.1.8. Rol İlişki Biçimi: Bilinci stupor halinde olan hasta ile iletişime geçilemedi. Hastanın refakatçisi olarak kızı bulunmaktaydı. Hastanın çocuklarına karşı çok değer verdiğini, çocuklarının her zor anlarında yanında bulunduğunu, sevgisini ve yardımını hiçbir zaman esirgemediğini söyledi.

Hemşirelik Tanısı: Aile süreçlerinde değişim, sözel iletişimde bozulma, sosyal izolasyon, etkisiz rol performansı

2.1.9. Cinsellik ve Üreme: Hasta 2 yıldır yatağa bağımlı olup, evinde eşi ile yaşamaktadır.

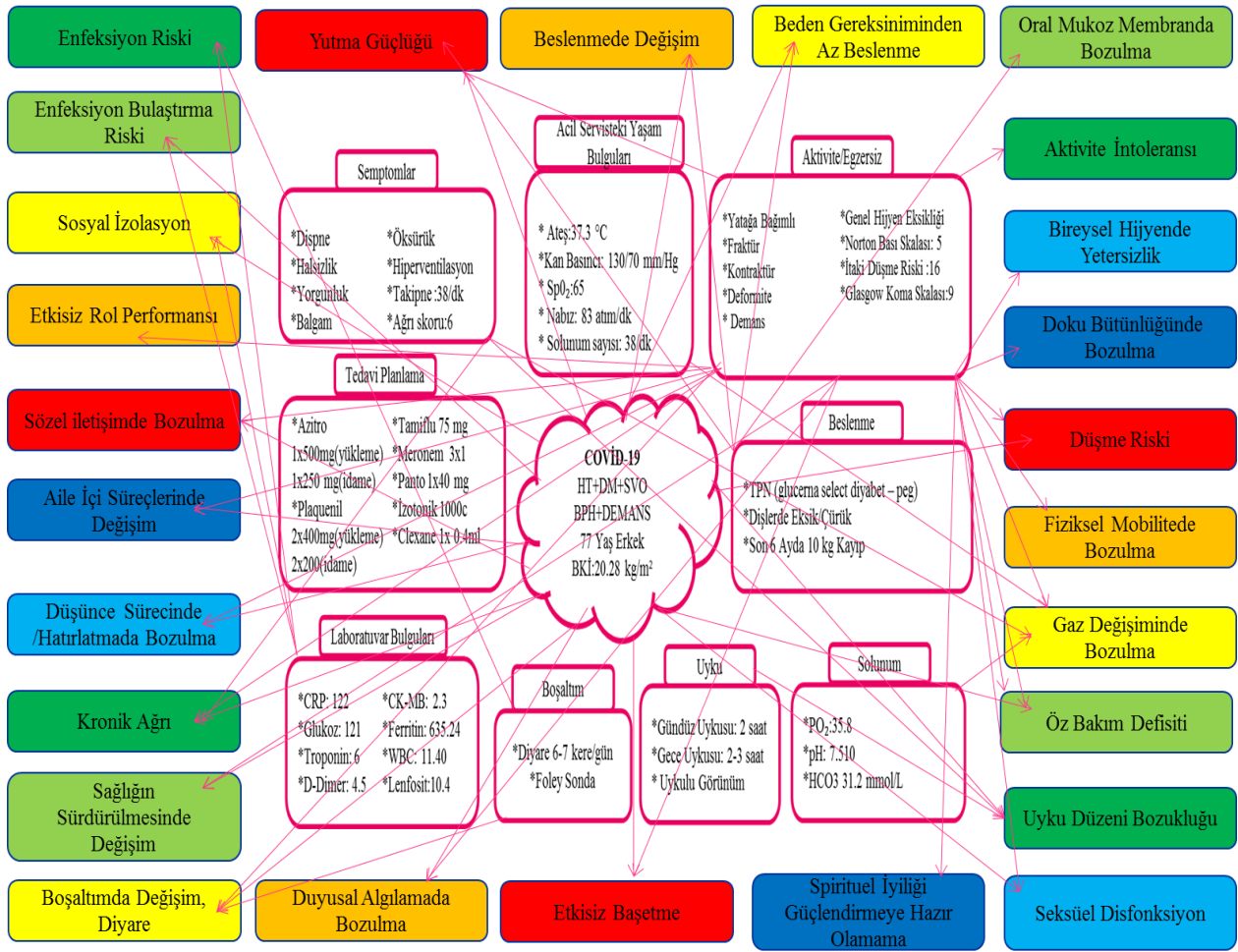
Hemşirelik Tanısı: Seksüel disfonksiyon

2.1.10. Stres ile Başetme/ Tolere Etme Durumu: Hasta yakını, hastanın yatağa bağımlı olmadan önce stresli olduğu zamanlarda yürüyüş yaptığını ve sık sık dua ettiğini ifade etmiştir.

Hemşirelik Tanısı: Etkisiz başetme

2.1.11. İnanç ve Değerler Şekli: Hasta yakını, hastanın önceleri namaz kıldığını ancak son iki senedir kılamadığını belirtmiştir.

Hemşirelik Tanısı: Spiritüel iyiliği güçlendirmeye hazır olamama

Şekil 2: Hastanın verileri ve hemşirelik tanıları

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu makalede, Covid 19 pozitif tanısı olan 65 yaş üstü bir olgunun kavram haritası kullanılarak, etiyoloji, semptom, laboratuvar bulguları, tedavisi ve Gordon'un fonksiyonel sağlık örüntülerine göre hastanın verileri ve bu veriler doğrultusunda belirlenen hemşirelik tanıları tartışılmıştır. Soyut verileri ve kavramları birbirleriyle ilişkilendirmeye yarayan kavram haritaları özellikle hemşirelik öğrencilerinin hastalara bakım vermelerine ciddi bir şekilde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak, hemşirelik eğitiminde birçok hastalığın, hasta ile ilişkilendirilmesinde kavram haritası kullanılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Akpınar, EE (2020). COVID-19'un Patogenezi: Koronavirüs Hastalığı 2019 ve Akciğer Göğüs Hastalıkları Uzmanlarının Bilmesi Gerekenler. 29.04.2020 tarihinde <http://www.solunum.org.tr/TusadData/userfiles/file/EJP-EK-SAYI-COVID19-29042020.pdf#page=17> adresinden erişildi.

Atay, S. & Karabacak, Ü (2010). Kavram haritası ve kavram haritalı bakım planı hazırlanmasına ilişkin öğrenci görüşleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(3):45-53.

Bayındır, SK., Görüş, S., Korkmaz, Z. & Bilgi, N (2015). Kavram haritası ile kronik böbrek yetmezliği (kby) vaka sunumu. *Bahkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3): 152-155.

Castellino, AR. & Schuster, P (2002). Evaluation of outcomes in nursing studens using clinical concept map care plans, *Nurse Education*, 27(4):149-150.

Dedeli, Ö. & Fadiloğlu, Ç (2008). Hemşirelik öğrencilerinin eğitiminde ve hemşirelik bakımında kavram haritasının kullanımı. *Hemşirelik Forumu Dergisi*, 11(2):55-57.

- Hicks-Moore, SL (2005). Clinical concept maps in nursing education: An effective way to link the oryand practice. *Nurse Education in Practice*, 5(6):348-52.
- Irvine, LMC (1995). Can concept mapping be used to promote meaningful learning in nurse education?. *Journal of Advanced Nursing*, 21:1175-1179.
- Karaca, B (2020). Erişkin Yaş Grubunda COVID-19 Klinik Bulguları, *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 2020;1(Özel Sayı):85-90. Doi: 10.34084/bshr.724904
- Mayer, RE (1989). Models for understanding. *Review of Educational Research*, 59:43-64.
- Novak, JD. & Cañas, AJ (2008). The Theory Underlying Concept Maps and How to Construct and Use Them. Technical Report IHMC CmapTools. Florida Institute for Human and Machine Cognition, 25.04.2020 tarihinde <http://cmap.ihmc.us/Publications/ResearchPapers/TheoryUnderlyingConceptMaps.pdf> adresinden erişildi.
- Öztürk, C. & Karayağız, G (2006). Teori ile uygulama arasında yeni bir köprü: Kavram haritası. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(1):29-36.
- Roth, WM (1994). Student views of collaborative concept mapping: An emancipatory research Project. *Science Education*, 78 (1):1-34 Doi: <https://doi.org/10.1002/sce.3730780102>
- Schuster, P (2000). Concept mapping: Reducing clinical care plan and increasing learning. *Nurse Educator*, 25(2):76-81.
- Smith, BE (1992). Linking theory and practice in teaching basic nursing skills. *Journal of Nursing Education*, 31(1):16–23 Doi: <https://doi.org/10.3928/0148-4834-19920101-06>
- Uslu, N., Korkmaz, Z., Tosun, Ö., Avcı, Ö., Bayat, M. & Erdem, E (2013). Kavram haritasının öğrenci eğitiminde kullanımına bir örnek: tip 1 diabetes mellitus. *ERÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1): 99-105.